

פרשה ע א וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו' ונתן לילחם לאכילי (מ) כתיב (הלים ט) אשר מצו שפתי ודבר פי בצר לי שגדר מצוה בעת צרתו מהו לאמר "לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתן יעקב פתח בגדר תחלה לפיכך כל מי שרוא נודר לא יהיה תולה את הנדר אלא בו א"ר אברו כתיב (סס קג) אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב לאביר אברהם ולאביר יצחק אין כתיב כאן אלא נדר לאביר יעקב תלה את הנדר במי שפתח בו תחלה:

2 בא"ק והיאך

היתה התיבה של נח חמשים אמה, ומזה העץ רצה המן הרשע ליטול כוחות לבטל כלל ישראל, שיהי לו כח הטומאה להגיע לשער החמשים, עיי"ש בדבריו הק'. וזה ענין של נדר, להגביה עצמו למעלה מהטבע להיות לו נגיעה בשער החמשים, ואז יש לו ישועה אפילו ח"ו בעת צרה, דוגמת התיבה שהטיל נח משטף מים רבים שצא להחריב העולם.

כאשר אנו שומעים בכניסת השבת, כי צעיר חצרון, אשר רש"י מציא רפ"ג דיומא צמס הירושלמי כי עלם הזכרת השם חצרון מזכיר זכות ישיגי חצרון, נהרגו יהודים כשהלכו בדרך להתפלל, ע"י הערצים הרשעים ימש"ו, הרי זה מעורר אותנו לזכור כי אנו נמצאים בעת צרה, ולא רק מרחוק, אלא כולנו עדין מונחים תחת הרושם של האסון שקרה בליל ש"ק העבר ע"י אש רח"ל בבית יהודי, (וגם לרבות שני מקרים אחרים שהיו באותו ליל שנת

משריפות בבתי יהודים בקווינס ופלעטבוש), הלא דברים אלו מזכיר אותנו כי אנו בעת צרה, והחוב עלינו הוא לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה, וכפי מה שמלמדנו האבני נזר, הרי אין הכונה רק עשיית הנדר והקבלה, אלא הכונה להגביה את עצמינו למעלה מדרך הטבע, לחיות באופן מרומם, או יכולים להשיג ישועה.

בחז"ל (ב"ר פ"ע) מצוה כי לאמר פירושו לדורות, ולמדו מכאן דנודרין בעת צרה, תוס' ריש חולין (ג:) מציא המדרש לתרץ למה יעקב אבינו עשה נדר, והלא טוב אשר לא תדור, ומי' דבעת צרה יש לעשות נדר, עיי"ש דצריהס. ויש באמת לעורר נקודה, כי מצינו בחז"ל (נדרים כג.) דהנודר כאילו בונה צמח בשעת אסור הצמות, וא"כ לכן נח שהותר להם הצמות, אולי הותר להם הנדרים, ומנה הראי' מיעקב"א שנודרין בעת צרה לדורות, רק צמשך חכמה העיר למה לא בנה יעקב המצבה בלילה רק כאשר קם בצוקר, וכי המשך חכמה "דאין צונין צהמ"ק בלילה כמו שאמרו וציום הקיס", היינו שאף שהדין הוא שצמח יכולים לבנות בלילה, ס"ל להמשך חכמה שכאן במקום המקדש הי' לו דין מצמח ולכן אין צוניס בלילה. נמצא נדר זה נעשה במצב של מצמח, ולא במצב של היתר צמות, ולכן שפיר מציאין מכאן ראי' דנודרין בעת צרה.

ענין נדר בעת צרה, מצוה בחז"ל שעלם קבלת הנדר יש צו זכות שיושע בעת צרה, ומצוה האבני נזר כי ענין נדר הוא שמגביה את עצמו למעלה מדרך הטבע, כמוש"כ הספה"ק כי נדר הוא נ' דר, שיש

לזה קשר לענין שער החמשים, כי מגבי' את עצמו עם כוחות הנפש למעלה מסדר הטבע. ובמב"ל בספר אור חדש מצוה ענין מה שאמר המן יעשו עץ גבוה חמשים אמה, ומצוה בחז"ל שנטל העץ מהרי אררט ששם היו נסרים מהתיבה שהיו ארוכים כרוחב התיבה חמשים אמה, והמהר"ל שם האריך כי מספר חמשים מורה על למעלה מסדר הטבע, כי ז' ימי הצנין שהוא הטבע נחפוט במרובע למ"ט, ז' פעמים ז', ומספר החמשים הוא למעלה מזה. והמצוה שצא להחריב את כל העולם, ונתן ניצול ע"י התיבה שארכה חמשים אמה, והי' העולם מקבל הכלה מן שער החמשים שהוא למעלה מן העולם, ומפני כך

מפני שבא"י כתיב [דברים יא, יב] עיני ה' אלהיך בה, וכמו שאמר דהע"ה [ש"א כו, יט] כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', וכיון שאחז"ל [תענית ב.] מפתח של חיה הוא ביד השנית לכך זכות א"י גורם להוליד, משא"כ בצדיקים שאפילו בהיותם בח"ל אינם תחת המזל, כמו שאמרו [שבת

קנ"ג.] אין מזל לישראל, וזהו ששאל יעקב והיה ה' לי לאלהים שאפילו בהיותם בח"ל ישים ה' ב"ה שמו עליו כמו בא"י, וזהו שהשיב לה התחת אלהים אנכי שאין אני תחת המזל אלא תחת הקב"ה בעצמו אפילו בהיותי בח"ל. וע"כ אין המניעה בשבילי אלא שהמניעה ממך:

3) פסוק

1 ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין וגו' [ג. א.]. י"ל דרצונה של רחל היה כיון דכבר עברו ז' שנים שהתחייב עצמו לעבוד ברחל וקידושי לאה בטעות היו, א"כ מה שלא רצה ליתן לו את רחל עד שיעבוד עמו ז' שנים אחרות היה שלא כדין והיה יכול לעלות לא"י ולברוח מלבן, כיון שהעבודה לאחר ז' שנים היה שלא כדין, וכיון דקי"ל [יבמות סד.] בשהה עשר שנים ולא ילדה, שאם היה בח"ל ואח"כ עלה אין ישיבת ח"ל עולה מן המנין, דחטא ישיבת ח"ל גרם לו וסברה שמפני חטא זה הוא מניעת לידתה, ואם יברח ויעלה לא"י תוליד, ועוד טענה שכנגד שהוא שלא כדין הוא מאחר נדרו, כמו שאמר לו השי"ת [לקמן לא, יג] אנכי האל בית אל וגו' אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא וגו', וכיון דקי"ל [שבת לב:] בעון נדרים אשתו של אדם מתה, לכך אמרה לו ואם אין וגו', ובאמת יעקב לא היה יכול לברוח בעבור השלמת ז' שנים בשביל לאה, והשיב לה על דבריה כי הטעם הוא שאין ישיבת ח"ל עולה מפני שח"ל הוא תחת המזלות, אבל בא"י הוא תחת הש"י עצמו, וכמו שאמרו [כתובות קי:] ככל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה ויהדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה,

(יח) ויצק שמן על ראשה. לקדשה במשיחה. ולקמן (ל"ה י"ד) נאמר: "ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן". ולמה לא נסך עתה עליה נסך יין? — מפני שניסוך היין בא לשם שמחה, וכמו שנאמר: "תירושי המשמח אלהים ואנשים" (שופטים ט'). והלויים היו מדברים בשיר על הנסכים: ולפיכך, כשיצא יעקב מא"י לחו"ל, לא נסך על המצבה יין, כי אין שמחה להקב"ה, כשיהודי יוצא מא"י לחו"ל, ואפילו ברשות: משא"כ, כששב יעקב לא"י, היתה שמחה לפני הקב"ה, ואז נאמר: "ויסך עליה נסך". ומצינו בנסכים שנאמר: "כי תבוא אל ארץ מושבתים" (במדבר ט"ו). ור"י סובר, שלא הקריבו ישראל נסכים במדבר (עי' קידושין ל"ז וזבחים קל"ז).

4) סליחה

5) שיאמר אהרן וק

האור והחושך שבאדם (ב)

1 "וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך" (בראשית כט יא), ופירש"י: "שבכה לפי שבא בידים ריקניות שרדף אליפז בן עשו במצות אביו להורגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו, א"ל מה אעשה לציווי של אבא, א"ל יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת". נתבונן נא במאבקי נפשו של אליפז, הולך הוא בשליחות אביו להרוג את יעקב דודו, אבל נמנע מלהורגו כיון שהוא תלמידו של יצחק אבינו, ומאידך מצות אביו חזקה עליו, מתלבט הוא ואינו יודע מה יעשה, עד שנתן לו יעקב עצה "טול מה שבידי והעני חשוב כמת". למדים אנו מכאן תכונות נפשו של אדם, אור וחושך משמשין בו בערבוביא, בנו של עשו מחד, ובאותה שעה הוא תלמידו של יצחק ואינו יכול לשפוך דם. אך גם זה אינו בשלימות, כי עדיין הוא מתחבט "מה אעשה לציווי של אבא", הרי שעם האור הגדול שבו, שגדל בחיקו של יצחק, חושך גורא שורר אצלו, עד שמשום כבוד אב הוא בא לשפוך דם, והרי פשוט הוא לכל בר דעת שאין להרוג אדם משום כבוד אב, ואעפ"כ קיבל אליפז את השליחות ורדף אחרי יעקב, ואף שמשך את ידו, עדיין הטרידה אותו השאלה: "מה אעשה לציווי של אבא". והוא אשר אמר הנביא: "מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי ד' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם" (הושע יד י), והביאור הפשוט בזה [עי' הוריות י ב] וברש"י [שם], שבאותם דרכי ד' אשר המה ישרים, וצדיקים ילכו בהם, הפושעים נכשלים בהם, וכמו כאן, מצות כבוד אב מצוה חמורה היא, והוקש כבודו לכבוד המקום, וע"י החושך שבאדם, יכול אדם להכשל בה עצמה, ולהגיע לידי רציחה.

והם גם דברי רבא (שבת פח ב): "למיימינים בה סמא דחיי, ולמשמאילים בה סמא דמותא", הנה התורה עצמה שהיא תורת חיים וסם חיים לאדם, היא עצמה נעשית סם המות רח"ל למשמאילים בה.

2

[ויעו"ש ברש"י שפירש: "מיימינים בה - שעסוקים בה בכל כוחם כאדם העושה בימין שהיא העיקר", יעו"ש. ומכלל זה נשמע שהמשמאילים בה אין הכוונה על אלו שאין עוסקים בה כלל, אלא לאלו שאינם עוסקים בה "בכל כוחם", אלא כאדם העושה בשמאל, על אלו נאמר שהיא סמא דמותא, שהתורה עצמה מביאתו למות רח"ל.]ונתבאר מהלך הדברים במאמר [סז].

(6)
re

והנה עמלק, שהוא שורש הרע שבעולם, נולד מאלפיז בן עשו (בראשית לו יב). ויש להתבונן על שום מה נולד מאלפיז שהיה גדל בחיקו של יצחק, ולא משאר בניו של עשו. ועיין בגמ' סנהדרין (צט ב), שתמנע היתה פלגש לאליפיז, שבאה אל האבות ולא קבלוה, אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת, "נפיק מינה עמלק דצערניהו לישראל, מ"ט דלא איבעי להו לרחקה". ועדיין יש מקום להבין למה יצא מאלפיז דוקא, דודאי שורשו הוא גם באלפיז.

11

ונראה, שאדרבה משום שגדל בחיקו של יצחק וזכה לאורה מיצחק, ועם זאת נשאר "בן עשו", שהרי הלך להרוג את יעקב אבינו, לכן נתהוה ממנו עמלק, וכדרך שאמרו שלמשמאילים בה נעשית התורה סם המות, והיינו שהוא גרוע יותר מאילו לא למד תורה, שהערבוב של האור והחושך באדם, הוא הגרוע ביותר.

וכן הם דברי אליהו: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ד' האלקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו" (מלכים-א יח כא), הרי שפסיחה על שתי הסעיפים, והיינו שהאור והחושך משמשים אצלם יחד, גרועה היא יותר מהליכה אחר הבעל לגמרי.

ויש להוסיף בביאור ענין זה עפ"י מה שביאר באוה"ח הק' (במדבר יט ב), את הטעם שישראל מקבל טומאה ולא עכו"ם, "כי כוחות הטומאה תאבים תמיד להדבק בקדושה", יעו"ש, ואף כאן מעט האור שאצל האדם הוא סיבה להתגברות החושך שבו, וזהו הענין שהתורה עצמה נעשית סם המות.

4

ובמעשה של "שתיים נשים" (מלכים-א פרק ג) שעמדו למשפט אצל שלמה, שמת בן האחת, וכל אחת אומרת על הבן החי זהו בני, יש להתבונן בכוחות נפשה של זו שרצתה לגזול ילד מאמו. הנה אמרו חז"ל (נדרים סד ב): "ארבעה חשובים כמת, ואחד מהם מי שאין לו בנים", והביאור הוא כי בטבע האדם הוטבע כח ההטבה לזולתו, ואף שיש בידו להיטיב לזרים, מ"מ אין לו כח הטבה עד כדי מסירות נפש אלא

26

לבניו שלו, וכן מצד המקבלים, אין אדם מוכן לקבל הטבה גדולה מזולתו, כי זו מחייבת אותו בהכרת הטוב, אלא רק בבן הוטבע בנפשו כח ליטול את ההטבה מאת הוריו, ולכן מי שאין לו בנים ואין בידו להיטיב כראוי חשוב כמת, ועיין מאמר סג מ"ט בזה].

7

אולם זו שרצתה לגזול בן שאינו שלה, הרי כל ימיה תדע שאין הבן שלה, ומה תרויח ע"י גניבת בן זר. אלא שכח ההטבה המוטבע בנפשה היה גדול כל כך, עד כדי לבוא לגזול ילד זר ובלבד שיהא לה עם מי להיטיב, ואף שאינו בנה ממש תתפתה לשכוח מזה, ועכ"פ הבן עצמו שלא ידע שאינה אמו, הוא יהיה מוכן לקבל את כל ההטבה ממנה, ויש לה בזה תחליף לבן ממש.

36

ויש להתבונן, הרי מאידך גיסא יודעת היא בצרת נפשה של האם האמיתית, אשר בנה יגזל ממנה, ואין לך רשע ורוע לב כגזילת ילד מאמו. והדבר תימה, אם היתה בליבה מידת אכזריות גדולה כזאת, איך היה בה כח הטבה גדול כל כך לחייב את עצמה לגדל את הילד.

41

אלא הן הן הדברים, אור וחושך משמשים אצל האדם בערבוביא, ושני הכוחות ישנם כאחד בקרב האדם, ואין כאן כל סתירה, ולכן יכולה היא להיות אכזרית כל כך, לגזול ילד מאמו. כדי שיהיה לה עם מי להיטיב. . . .

נתבאר לעיל [מאמר ב] כי גם כשיש באדם "אור" גדול - "נר ד' נשמת אדם", אין זה בהכרח שיגרש האור הזה את ה"חושך" המצוי אף הוא באדם, אלא שניהם, האור והחושך, משמשים בערבוביא, ומזה נובעים כל הסתירות הגדולות שבמעשי האדם, מצד אחד מודרכת הנהגתו ע"י ה"אור" הגדול שבו, ומאידך גיסא גם ע"י ה"חושך" שבו. ומהלך הדברים הוא, שאין החושך שבאדם נובע אך ורק מן העדר האור, שאילו היה הדבר כן היה האור שבו מגרש את החושך שהיה בו, אלא הרי הוא בגדר "בריאה של חושך", ולכן יש החושך קיים אצל האדם באותה שעה שהאור גדול אצלו עד מאד.

(B)

וכדוגמת דבר זה מצינו ג"כ בחושך שבבריאה, שמלבד שהחושך הוא מצב של העדר אור, הנה ידוע שיש גם "בריאה של חושך". וכמו שאמר הכתוב: "יוצר אור ובורא חושך" (ישעיה מה ז), וזה היה גם חושך מצרים שנאמר בו: "וימש חושך" (שמות י כא), ופירש הרמב"ן (שם כג) שלא היה חושך מצרים העדר אור השמש כמו בלילה, אלא היה חושך שירד מן השמים, והיה מכבה כל נר, יעו"ש.

ועפ"ז נבין מה שמצינו, שפעמים שהאדם רואה את האמת בראיה ברורה, ואעפ"כ הוא מורד בה ונשאר בשקר. כמו שמצינו אצל ירבעם בן נבט, שהיה עומד על המזבח להקטיר לע"ז, וכשבא הנביא והוכיחו: "וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אליו, והמזבח נקרע וישפך הדשן וגו' כמופת אשר נתן איש האלקים בדבר ד', ויען המלך ויאמר אל איש האלקים חל נא את פני ד' אלקיך והתפלל בעדי ותשב ידי אלי וגו'" (מלכים א יג ד-ו). הנה ראה ירבעם איך דבר ד' מתקיים, שהמזבח שהקטיר בו לע"ז נקרע ונשפך הדשן, ואף הרגיש בגופו שנענש על שביקש לפגוע בנביא ד' ויבשה ידו, ועל כרחו נאלץ לבקש מהנביא שיתפלל אל ד', ולכאורה היה נראה שעכשיו יתחרט וישוב מדרכו הרעה, יעזוב את אליליו ויעבוד את ד', אך לא כן, באותה בקשה שביקש מהנביא שיתפלל עבורו, אמר "חל נא את פני ד' אלקיך", ופירשו חז"ל, "אלוקיך" ולא "אלוקי" (רש"י שם), הרי שאף שלכאורה זכה לראות את האמת ולהכיר בה, אעפ"כ עדיין במרדו הוא עומד.

והדבר מובן ע"פ האמור, כיון שהחושך הגדול שבו לא היה רק העדר אור האמת, אלא היה בגדר בריאה של חושך, הרי על אף שבעל כרחו נוכח ירבעם באור האמת, עדיין החושך נותר אצלו כשהיה, ובמרדו הוא עומד ואומר אלוך ולא אלוקי.

Rashi quotes the Gemara in *Megillah* 13b which describes the events that unfolded as Lavan deceived Yaacov by switching Leah in place of Rachel as he had previously promised. Rashi states:

ויהי בבקר והנה היא לאה: אבל בלילה לא היתה לאה? לפי שנטר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמנכסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמוה ומטרה לה אותן סימנים.

And it came to pass in the morning, and behold she was Leah — But at night, she was not Leah?! Rather, Yaacov had given signs to Rachel, but when she saw that they were bringing in Leah (instead), Rachel said, "My sister will now be put to shame" [for she will not know the signs], and so she transmitted those signs to Leah.

Spirit of Torah
R' Aaron Muller

Yaacov and Rachel had already anticipated Lavan's deceptive scheme to give him Leah instead of Rachel. Yaacov therefore preempted this possibility by giving Rachel signs by which she could identify herself to him. When Rachel realized that Leah would be humiliated by this plan, she decided to forego her original plan with Yaacov and reveal the signs, sparing her sister the shame.

If we study the sequence of events, we find that Rachel was overcome with emotion and concern for her sister's impending shame. Why, then, did she plan with Yaacov from the start to use the signs to identify herself? If they both suspected Lavan would give Leah instead of Rachel, was it not clear that Leah stood to be embarrassed by not having the signs? What was Rachel's original plan, and what happened in the interim to make her change her mind?

Seeing Is Believing

Perhaps the answer lies in a deeper insight into human emotions, particularly that of empathy. As the popular saying goes, "seeing is believing." Hearing about someone else's difficult situation makes an impression, but not always a powerful one. Actually seeing the pain of others brings it to life and makes it tangible. Rashi uses the word *וכשראתה*, when Rachel saw Leah being brought in, the devastating pain

1 and embarrassment that Leah was about to experience became very real to her. Disregarding her previous plans with Yaacov, she thereupon gave Leah the signs, so that she wouldn't suffer pain and humiliation.

This is an important lesson regarding sharing in someone else's pain and suffering. Many of us find it difficult to *daven* or empathize for someone ill, a Jew in prison, or even for a family in the midst of a crisis; we struggle to connect to the abstract and intangible. Perhaps it would help to close our eyes and use our imagination to visualize the actual hospital room with a heart monitor and IV drip connected to the patient and the worried family awaiting news from the doctor on the patient's test results, or a prison cell with three bare concrete walls and a rusty steel gate, bed, and urinal, while the prisoner sits alone.

Maybe picture the image of a child crying under his blanket knowing that his parents don't get along and are on the brink of divorce, or of a girl whose father lost his job and her parents worry about paying their monthly bills. Actually imagining an individual with a disability crying and hoping to walk again, or a mother in Israel afraid of her child not coming home from school because of a terror attack, could do the trick. Visualize the scene of a couple so distraught because efforts to have a child they wish for so badly have failed them again, or of a lonely young man or woman hoping to find their *shidduch* and build a family. Perhaps these mental exercises can trigger our hearts to truly feel for another and make our *tefillos* more meaningful and significant. We may even shed a tear as we imagine ourselves experiencing their pain.

Allowing Another's Pain to Penetrate Your Heart

26 This episode of Rachel giving the signs to Leah teaches us that in order to really feel and share in another's pain, it is required of us to connect to their experience in a manner that allows their pain to penetrate our hearts. This is perhaps what led Rachel to abandon her original plan

with Yaacov after *witnessing* her sister Leah being chosen and the dramatic consequence that was about to follow.

To really feel and share in another's pain, it is required of us to connect to their experience.

The *pasuk* tells of Moshe Rabbeinu's initial encounter with B'nei Yisrael and observing their suffering.

36 וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכֹּפֵה אִישׁ עִבְרִי בְּאַחֲזֵי:

It happened in those days, Moshe grew and went out to his brothers and saw their suffering; he saw an Egyptian man striking a Hebrew man of his brethren. (Shemos 12:1)

Rashi explains:

וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם: נתן עֵינָיו וּלְבָבוֹ לְהוֹיֵת מִיָּצֵר עֲלֵיהֶם.

41 *And looked at their burdens* — He directed his eyes and his heart to be distressed over them.

Surely, Moshe had *heard* about the burden of B'nei Yisrael. However, what actually resulted in him taking action was *seeing* the distress his brothers were suffering and his wish to experience first-hand what they were living through. Seeing is a powerful tool and allows us to connect and feel another person's struggle in a real and almost tangible way.

The *pasuk* in *Koheles* says:

9
pe

5

טוב ללכת אל בית אבל מלקחת אל בית מושטה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתנו אל לבו:
 It is better to go to a house of mourning than to go to a house of feasting, for that is the end of all men, and the living will take it to his heart. (Koheles 7:2)

10
 20

Going to the home of a mourner brings to mind the day of death and has the ability to make a lasting impression on us. Unfortunately, just hearing of someone's passing is something to which we have become largely immune, and may not be sufficient to truly affect us. However, visiting the actual mourner and interacting with him or her will provide us the visual cue that leads to thinking about death and ultimately pierces the heart.

11 Rachel Experiences the Pain of Her Children

This may also explain Rashi in *Parashas Vayechi*. Yaacov had excused himself to Yosef for not burying Rachel as honorably as he himself had requested to be buried. Rashi says:

ואקברה שם: ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי [תרעומת], אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נכזוראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא יד) קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה וגו', והקב"ה משיבה (ירמיה לא טו) יש שחר לפעולתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם (טח:):

16

And I buried her there — And I did not take her even to Beis Lechem to bring her into a populated area²⁵ and I know that you hold it against me; but you should know that I buried her there by Divine command, so that she would be of assistance to her children. [How so?] When Nevuzaradan will exile them [B'nei Yisrael], and they pass by there, Rachel will emerge from her grave and weep and beg mercy for them, as it is said: "A voice is heard on high,

[lamentation, bitter weeping, Rachel is weeping for her children]... "There will be a reward for your work," says Hashem, "...and the children shall return to their own border." (Yirmiyahu 31:14-15)

26

Is it necessary for Rachel to wait until B'nei Yisrael pass her burial place before she stands and *davens* for them? Using the same thought as above, we can understand that Rachel *davens* when she sees and experiences the pain of her children. When she sees them exiled into Galus this prompts her to cry and ask Hashem to have mercy on them.

31

Sparks of Chasidus

THE NAMING OF THE TWELVE TRIBES

Our Sages taught, "Only three may be called Patriarchs" (Brachos 16b)—Avraham, Yitzchak and Ya'akov—because the spiritual qualities of these three are to be found within every Jewish person.

The twelve tribes, on the other hand, each had their own distinct qualities, but these qualities are not found universally amongst all Jews. Thus, the 'Patriarchs' represent the general source of Jewish spirituality, whereas the tribes highlight more specific features.

As we pass from the general to the specific, emphasis on detail becomes more important. Therefore the name of each tribe is

explained in the Torah—in contrast to the Patriarchs, whose names are not formally explained—since the more detailed spiritual motif of each tribe requires a more specific emphasis.

And this too sheds light on the fact that it was the matriarchs, and not Ya'akov, who named each tribe. For just like it is the mother who nurtures the specific features of the child in her womb, so too the more detailed spiritual features of the Jewish nation were defined by our matriarchs.

(Based on *Likutei Sichos* vol. 10, p. 96)

15
 butack

12 קצת יו"ל

1 ויש להבין אם קנאה רחל במעשיה הטובים של לאה שבגללה זכתה לבנים, היה לה להתבונן במעשיה של לאה ולהתדמות אליה גם כן במעשיה הטובים, ותזכה גם היא לבנים, ולמה אמרה ליעקב הבה לי בנים.

6 ואפשר לומר, שהמעשים טובים והזכות שבגללה זכתה לאה לבנים, לא היה ביכולתה של רחל להתדמות לה בזה, כי אמרו חכמינו ז"ל בגמרא (ב"ב כג, א) עה"פ ועיני לאה רכות, (והובא כאן ברש"י), שבח הוא לה, שהיתה שומעת שהיו אומרים שני בנים יש לה

11

לרבקה, שתי בנות ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן, ושואלת גדול מה מעשיו, איש רע ומלסטם הבריות, קטן מה מעשיו, איש תם יושב אהלים, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה, והיינו דכתיב וירא ה' כי שנאה לאה, מאי שנאה, אילימא שנאה ממש, אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בגנות צדיקים דבר הכתוב (בתמיה), אלא ראה הקב"ה ששנאי מעשה עשו בפניה, ויפתח את רחמה, ע"כ.

16

2 נמצא, שזכותה של לאה שבשבילה זכתה לבנים היה בזה שהיו שנאים מעשי עשו בפניה, והיתה מצטערת ע"ו ביותר ובוכה עד שנשרו ריסי עיניה, ובגלל זה הצער ראה ה' בעניה ופקדה בבנים, וכיון שרחל עמדה להנשא

16

ליעקב הצדיק, והיתה יפת תאר ויפת מראה ושמחה מגורלה הטוב וחבלה בנעימים, הרי חסר לה הזכות הזאת של לאה, שהתמרמה ובכתה על מעשי עשו שהיו כ"כ שנאים בפניה, וכשראתה שלא נפקדה בבנים, הבינה

31

3 שהוא בזכות צערה ובכייתה ממעשי עשו השנאים בפניה, ולה חסר אותה הזכות, ולכן אמרה ליעקב הבה לי בנים, היינו שהוא בתפלתו ובזכותו יפעול שהקב"ה יחונן אותה בבנים,

וכיון שיעקב חרה אפו וגער בה בנוישה 3 ואמר התחת אלקים אנכי אשר מנע, ממך פרי בטן, היינו אני יש לי בנים וממך מנע ולא ממני, וכמו שפירש"י, הרי התחילה גם היא להצטער ולדאוג שמא יגרשנה יעקב ותעלה בגורלו של עשו הרשע, ואף עשו כך עלה על

36

4 לבו ונתן עיניו על רחל, וכמו שהביא רש"י (פסוק כב) מה שייסד הפייט (ביוצר יום א' דר"ה), האדמון כבט שלא חלה צבה לקחתה לו ונתבהלה, ובכן התגבר עליה פחדתה בזה, שלא תעלה בגורלו של עשו הרשע, והתגבר בה ג"כ שנאתה למעשי עשו, ובזכות

46

51 זו זכתה עכשיו גם היא להפקד בבנים, וכמו שהביא רש"י שם מהמדרש, דהיינו דכתיב ויזכור אלקים את רחל, שזכר לה הזכות שהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, והיינו שעכשיו היה גם לה הזכות הזו להפקד בבנים.

6

הטעם מה שלא זכו לבנים אלא בזכות
שנאת מעשי עשו, אע"פ שהיו צדקניות וזכו
לנביאות, וכמו שהובא כמה פעמים ברש"י
מחז"ל, עה"פ ותקרא שמו ראובן, שהיה ע"פ
רוח"ק, שראתה לאה שיעקב יתן הבכורה
ליוסף, ואמרה ראו מה בין בני לבן חמי
(ברכות ז), וכן עה"פ הפעם ילוה אישי אלי:
לפי שהאמהות נביאות היו וכו', וכן ברחל
שקראה לבנה יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחר,

כתב רש"י: יודעת היתה בנבואה שאין יעקב
עתיד להעמיד אלא י"ב שבטים וכו', וכיון
שהיו גדולות כ"כ בחסידות ומע"ט עד שזכו
לדרגת נבואה, למה לא הועילו להן כל
זכויותיהן, אלא דוקא הזכות של שנאת מעשי
עשו.
ואולי יתכן לומר בזה, שכבר מבואר
במפרשים, שיצחק שנתקדש בזמן העקידה
לעולה תמימה, איך יצא ממנו עשו הרשע,
אלא שהיה מצד רבקה, שאע"פ שהיא היתה
צדקה, אבל כיון שהיתה בתו של בתואל
ואחותו של לבן שהיו רשעים, לכן יצא ממנה
עשו הרשע, ודבריהם הוא ע"פ מאי דאיתא
במד"ר (פ' ס"ה), ותהינה מורת רוח ליצחק
ולרבקה: למה ליצחק תחילה, אלא לפי שהדבר
תלוי בה, שנאמר ויאמר ה' לה שני גויים
בבטנך, לפיכך ליצחק תחילה, ופירשו בזה
המפרשים (מהר"ש יפה ב, יפה תאר" ובמתנות
כהונה ועוד) שע"י שהיו מבטנה, היה האחד
רשע בטבע משפחתה, דאל"כ בבטנך למה לי,
דידוע שהיו בבטן, אע"כ לומר שבטנך גורם
להיות שני גויים, היינו שיהיה האחד רשע
בטבע משפחתה, לפיכך היו מורת רוח ליצחק
תחילה מלרבקה, עכ"ד.
אולם ביעקב שהיה צריך להיות מסתו
שלמה בלי שום פסול, וכיון שרחל ולאה היו
בנות לבן הארמי, היה מהצורך כדי להוציא
מהן שבטי י"ה קדושים וטהורים, שתחזור
בלבם תכלית שנאה למעשה רשע, כדי להטהר
בזה מכל שמץ זיהומת מעשה רשע אביהן
שבטבע תולדותן, וזה נעשה להם על ידי
פחדתם פן יפלו בגורלו של עשו הרשע, ומתוך
כך התמרמרו והצטערו על זה עד דכדוכה של
נפש, וע"י הצער וההתמרמרות הזו, נעשו
מלוטשות מטבע משפחתן, בתכלית הטהרה
הנקיזו, וראויות להפקד בזרע קודש שבטי י"ה
טהורים וקדושים, ולכן סבב הקב"ה להטיל
עליהן אימת עשו, כדי להשניא את מעשיו
בפניהן, ולנקותן בזה מכל שמץ שמכח
תולדותן ממשפחתן, ולכן היה מהצורך שרק
ע"י הזכות של שנאת מעשי עשו, שתפקדנה
בבנים שבטי י"ה.